

ตุ๊กตาเสียบบาล

คำว่า **ตุ๊กตาเสียบบาล** แปลว่า น. ตุ๊กตาที่ใส่กระบอกก้วยพร้อมทั้งเครื่องเช่นผีแล้วนำไปวางไว้ที่ทางสามแพร่งหรือลอยน้ำ. ซึ่งกล่าวไว้ว่า กบาล แผลงไปเป็นคำว่า **กระบาล** ดังนี้

กระบาล น. หัว, กะโหลกหัว; กระเบื้อง; ลานกลาง. (แผลงมาจาก กบาล) และ **กบาล** แปลว่า น. ส่วนกลางของกะโหลกศีรษะ เช่น **ตีกบาล**, **เขกกบาล**; **แผ่นกระเบื้อง**; **ลานกลาง** เช่น **กบาลบ้าน**; เครื่องเช่นผีที่ใส่ภาชนะกับตุ๊กตาแล้วนำไปทิ้งที่ทางสามแพร่ง และต่อยหัวตุ๊กตาเสียบ เรียกว่า **เสียบบาล**.

จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ลานกลางกระหม่อมที่ดูเรียบอย่างแผ่นกระเบื้องนั้น เป็นที่มาของคำว่า หัวล้าน ถ้าเป็นเช่นนั้นตุ๊กตาเสียบบาลก็คงจะต้องหัวล้านด้วย และอาจเรียกได้ว่า หัวล้านกบาลใส่ส่วนคำว่า **เสียบ** ก็อาจจะหมายถึง **ชำรุด**, **แตกหัก** หรือ **ขาดหายไป** ถ้าหัวของตุ๊กตาไม่ถูกต่อยทิ้งไปเสียบก็คงจะได้อีกว่าหัวล้านจริงหรือไม่อย่างไร หรืออีกกรณีหนึ่งนั้นคำว่า **เสียบบาล** น่าจะหมายถึง **หัวขาด (เสียบหัว)** ก็ได้

เรื่องของตุ๊กตาเสียบบาลนี้อาจจะสันนิษฐานได้ว่า ตุ๊กตาตัวนี้ก็คือ **พระพิมานศ** น. ชื่อเทพองค์หนึ่ง มีเศียรเป็นช้าง. ตามตำนานว่าเป็นโอรสของพระอิศวร (พระศิวะ) และในคัมภีร์มัสตยปุราณกล่าวว่า พระกณเศถือเอาคำสั่งของพระนางปารวตี (มารดา) ขัดขวางพระศิวะไม่ให้ล่วงล้ำประตูเข้าไป จึงถูกพระศิวะตัดคอเนื่องจากบันดาลโทษะ จึงต้องเป็นภาระให้เทพผู้รับใช้ต้องไปหาหัวช้างมาต่อให้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเครื่องเช่นนี้ใช้สังเวดต่อองค์พระกณเศ ซึ่งชาวฮินดูนับถือว่า **พระกณเศ** เป็นเทพประจำความขัดข้อง และเป็นผู้อำนวยให้สำเร็จแก่กิจการ เมื่อเช่นสำรวจแล้วจะทำให้พ้นจากเคราะห์หามยามร้ายหรืออุปสรรคขัดข้องทั้งหมด

มีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้าหากตุ๊กตาที่ว่านี้หมายถึงพระกณเศจริงแล้ว เครื่องเช่นที่ใส่ลงไปภาชนะนั้นจำเป็นจะต้องมีก็คือ **ข้าวต้ม** เพราะเป็นของที่พระกณเศโปรดปรานเป็นที่สุด

สำหรับภาชนะที่ใส่เครื่องเช่นนี้ทางล้านนาเรียกว่า **สะทวง** น. กระทวง - กะบะสำหรับใส่เครื่องเช่นหรือเครื่องบำบัดพิทำตัวก้วยเป็นขอบสี่เหลี่ยม กว้างประมาณหนึ่งคืบถึงหนึ่งศอก ด้านล่างใช้ไม้ไผ่เสียบพาดขนานพอให้วางของได้. ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียนเป็น **บัตรพลี** น. เครื่องเช่นสำรวจสังเวด มีหลายชนิด เช่น **บัตรคางหมู**, **บัตรพระเกตุ**, **บัตรนพเคราะห์**. และน่าจะเป็นที่มาของคำว่า **ปิดเคราะห์** เช่น **ส่งสะทวง** ว่า **ส่งเคราะห์** เป็นต้น

เกี่ยวกับเรื่อง **สะทวง** นี้ได้มีมิชชันนารีชาวอเมริกันผู้หนึ่ง ชื่อว่า ดร.แดนเนยล แม็กกิลวารี่ (Dr. Daniel McGilvary) ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองเหนือไว้ดังนี้

“เมื่อคราวที่เดินทางไปทางตอนเหนือของเชียงรายได้ระหว่างที่ผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าสังเกตเห็นภานะที่ไม่ใช่แล้ววางอยู่ใต้ต้นไม้เล็กๆ นอกบ้านข้างถนน มันเป็นกระถงสี่เหลี่ยมทำด้วยใบตองคล้ายๆกับตะกร้าใบไม้ใส่สตรอเบอร์รี่ที่เห็นในประเทศอังกฤษและภายในกระถงเต็มไปด้วยดินป็นอย่างหยาบๆ เป็นรูปคนและสัตว์ต่างๆ มีคนบอกข้าพเจ้าว่ารูปเหล่านี้เป็นของเช่นสังเวฬุให้แก่ “ผี” เนื่องจากมีโรคภัยแรงเกิดขึ้นในบ้านที่อยู่หลังต้นไม้ นั่น ข้าพเจ้าพูดกับคนที่อยู่กับข้าพเจ้าว่าเครื่องสังเวฬุนั้นมีคุณค่าแน่ๆ ถ้ามันเป็นของจริง ไม่ใช่เป็นเพียงรูปปั้นดินเหนียว แต่ทุกคนพากันหัวเราะและตอบว่าจะจะเป็นรูปจริงหรือรูปปั้นก็ไม่สำคัญ เพราะผีมันมองไม่เห็นความแตกต่างกันหรอก

ด้วยเหตุนี้ถึงแม้ว่าการถือผีจะยังคงฝังลึกในจิตใจของชาวบ้าน และมีบทบาทสำคัญในชีวิตของพวกเขา แต่พวกผีก็ถูกหลอกได้ง่ายๆ และการเอาอกเอาใจผีนั่นก็ทำกันอย่างไม่วิถีธรรมชั้นเลย

แต่ในจิตใจของชาวยุโรป มันค่อนข้างจะยากที่จะผสมผสานอำนาจของผีซึ่งทำร้ายคนได้ให้เข้ากับการปฏิบัติแบบหยอกล้อต่อผิอย่างนั้น และทำให้สงสัยว่านั่นเป็นผลของการศึกษาหรือไม่

อาจจะกล่าวได้ว่าไม่ใช่ “ผี” ทุกคนจะเลวหรือมีเจตนาร้ายไปเสียหมด บางคนก็ใจดี อย่างที่เรียกว่า “ผีเรือน” เป็นต้น ซึ่งอาจจะเทียบกับเทวดาประจำบ้านของชาวโรมัน ผีพวกนี้นิสัยดีและมีเรื่องที่น่าพิศวงประหลาดมือใหม่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน พยายามจะโน้มน้าวหญิงแก่ชาวลาวคนหนึ่งให้นับถือคริสต์ และบอกกับนางว่าถ้านางยอมให้พระเจ้าของเขาเข้าไปในบ้าน พระเจ้าจะจับผีของนางออกไปหมด คำพูดเช่นนี้ทำให้สุภาพสตรีชาวคนนั้นอารมณ์เสียจนกลายเป็นความโกรธ นางทำคนสอนศาสนาให้นำพระเจ้าของเขาเข้ามาในบ้าน เพราะผีของนางเป็นเทวดาผู้ปกป้องรักษานาง และนางไม่เชื่อว่าจะมีภัยอันตรายอะไรเกิดขึ้นถ้าผีของนางถูกจับได้”

จะเห็นได้ว่าผีที่กล่าวมานี้ หมายถึงเทวดาอารักษ์ที่จะคอยปกป้องรักษาให้ผู้ที่กราบไหว้บูชาได้อยู่เย็นเป็นสุข โดยเฉพาะในกรณีของพระคเณศนั้น เมื่อเช่นสร้างแล้วจะทำให้พ้นจากเคราะห์หามยามร้ายหรืออุปสรรคขัดข้องทั้งมวลได้

ส่วนในความเห็นที่ว่า “ข้าพเจ้าว่าเครื่องสังเวฬุนั้นมีคุณค่าแน่ๆ ถ้ามันเป็นของจริง ไม่ใช่เป็นเพียงรูปปั้นดินเหนียว แต่ทุกคนพากันหัวเราะและตอบว่าจะจะเป็นรูปจริงหรือรูปปั้นก็ไม่สำคัญ เพราะผีมันมองไม่เห็นความแตกต่างกันหรอก” ก็อาจจะอธิบายได้ว่า รูปปั้นด้วยดินเหนียวเหล่านั้นโดยปกติแล้วมักจะเป็นสิ่งของจำพวกสัตว์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ซึ่งเป็นของเล่นสำหรับเด็กๆ อันได้แก่ตุ๊กตา

เสียบาลนั่นเอง ดังคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูตาย บั้นวัวบั้นควายให้ลูกท่านเล่น” และเข้าใจว่าถ้าจะให้เลือกเอาระหว่างของจริงกับดินปั้นแล้ว พระคณศกจะเลือกเอาที่เป็นดินปั้นมากกว่าของจริงเป็นแน่ และใครๆ ได้มาเห็นเด็กที่มีความต้องการเช่นนั้นก็คงจะไม่วิว่สึกขำแต่ประการใด

ส่วนเรื่อง “แม่หมอพอมด” (witchcraft) ก็เรียกกันว่า “ผี” ดังที่มีสเตอร์ฮอลเล่ต์เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “A Thousand Miles on an Elephant” (จีซ่างหนึ่งพัน ไมล์) อย่างละเอียดเกี่ยวกับแม่หมอซึ่งเรียกว่า “ผีกะ” เขาเขียนว่า

“ไม่มีใครยอมรับว่าเคยเห็นมันแต่เล่าว่ามันมีรูปร่างเป็นม้า เพราะเสียงที่มันวิ่งผ่านฟ้าไปเหมือนเสียงกบเท้าม้าที่วิ่งหือเหยียด กล่าวกันว่าภูตผีเหล่านี้จะแข็งกล้าในคนตายที่เป็นคนยากไร้ ซึ่งวิญญาณเกลียดชังคนที่ไม่ให้อาหารหรือที่อยู่อาศัยแก่ตน จึงตั้งใจจะกลับมาสิงสู่ลูกหลานของเพื่อนบ้านที่ตระหนี่ถี่เหนียวและใจดำเหล่านั้น แม้แต่ผีเรือนก็ยังกลัว “ผีกะ” เวลามันเข้ามาใกล้ พวกผีเรือนก็จะหนีไปทันที และไม่กลับมาจนกว่ามันจะบรรลุนิเวศประสงค์และออกไปเอง หรือถูกหมอผีขับไล่ออกไป

การที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกะนั้น เป็นเรื่องร้ายแรงมาก และถ้ามีการตรวจสอบ ซึ่งอาจจะรวมทั้งวิธีบิดเนื้อ หรือเขียนด้วยเส้แล้วพบว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีความผิดจริง ผู้นั้นก็จะถูกเนรเทศออกจากหมู่บ้านทันทีและทรัพย์สินของเขาก็จะถูกทำลาย”

ในความหมายทางด้านนา ผีกะ แปลว่า น. ผีปอบ - ผีที่มักสิงคนเพื่อเรียกร้องให้มีการนำเอาอาหารไปเลี้ยงผี คือ เช่นผีนั่น, ผีที่เจ้าของเลี้ยงไว้ไม่ดีทำให้ผีดกผียากจึงไปสิงผู้อื่นเพื่อประจานผู้เลี้ยงผีนั่น. ส่วนคำเล่าลือว่ามีรูปร่างเหมือนม้านั้นน่าจะ ได้แก่ ผีม้าบ้อง น. ผีที่กล่าวกันว่าเป็นคนธรรมดาแต่เมื่อตกกลางคืนจะกลายเป็นม้าหรือทำกิริยาเหมือนม้าและชอบหาของคาวกิน.

ผีกะ อาจจะเทียบได้กับคำว่า ตะกละ - เห็นแก่กิน คำเมืองว่า “ตายกะ” คงจะมาจากชื่อของผีกะที่ชอบกินไม่เลือกโดยเฉพาะมักชอบของสดคาว หรือคำว่า “ผีกระสือ” ก็น่าจะมาจากคำว่า “ผีกระสึง” (สึง = สิง) ต่อมาจึงเพี้ยนไปเป็นผีกระสือ

สำหรับ แม่หมอ นั้นตรงกับภาษาอังกฤษว่า hag (แฮ็ก) นยายแก่ที่น่าเกลียด, ยายเฒ่าปลาซ่า, แม่หมอ = ผีตาแฮก, ผีมด

คำว่า “แม่หมอ” นี้ตรงกับคำล้านนาว่า “ผีมด” - ผีบรรพบุรุษของคนเฒ่าไทย ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วว่า ผีตาแฮก หรือพระแม่โพสพ - เทพเฒ่าข้าว นี้ก็คือพระแม่ธรณี อันหมายถึงนางเทราปตี ชายาของพระอิศวร ซึ่งมีชื่อต่างๆ กันเช่น เทพิ, ศรี, บรรพตี, สิงหาวินิ (สฟิงค์), สตี, ลีดา, มหิ เป็นต้น

ผีที่ว่ามานี้ นับเป็นผีตระกูลเดียวกับพวก ผีโพรง ดังได้สรุปไว้ตอนท้ายเรื่อง ผีพวง ว่า

“ผีโพง น. ผีชนิดหนึ่งกล่าวกันว่ามิปกติเป็นคนธรรมดา แต่เมื่อเวลาออกหาของควา เช่นจับ
เขียนมาดูดกินความเป็นต้นนั้นจะมีดวงไฟออกทางจมูกวูบวาบไปมาตามท้องทุ่ง. ตามคติของชาว
ล้านนาเชื่อกันว่าผีโพงนี้มีแสงสีแดง และคู่กันกับกับผีกระสือ ส่วนกระสือนั้นเป็นแสงสีเขียว

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมานี้ น่าจะอนุมานได้ว่าผีโพง ก็คือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งน่าจะเขียนเป็น ผี
พงค์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ผีเม็ง ที่มักสังเวจร่วมกับ ผีมด น. ผีบรรพบุรุษของคนเผ่าไทย.

ภาษากลางเรียกว่า ผีโฆมด น. ชื่อผีชนิดหนึ่งในพวกผีกระสือ หรือ ผีโพง. เช่นในมหาเวสสันดร น.

140 ว่า “นี่แม่จะไม่ขายหน้าหรือจะมาเป็นกระสือเสียพงศ์....”

มีผีอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า คำ หมายถึง ผีบรรพบุรุษ, ผีเรือน, เทวดา. คงจะเลื่อนมาจากคำว่า
คึกคำบรรพ์ จึงอาจจะสรุปได้ว่า ผีบรรพบุรุษที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ รวมไปถึงพระชะพุงผีในจารึก
สุโขทัยก็น่าจะเรียกว่าเป็น ผีพงศ์ ด้วยกันทั้งสิ้น ”

ในกรณีของตุ๊กตาเสียดบาล หรือ พระคเณศ นั้นในคัมภีร์ว่าเป็นลูกของนางเทราปตี กับพระ
อิศวร ซึ่งเรียกว่า ผีตาแฮก หรือ ผีมด อันเป็นผีบรรพบุรุษของคนเผ่าไทยดังกล่าว ดังนั้นจึงอาจถือได้
ว่า ตุ๊กตาเสียดบาล นี้ก็คือผีพงษ์ เช่นกัน

* * * * *

ปุราณิกฤษ